

Vakoverstijgend aan de slag met de Eerste Wereldoorlog

Met een meer dan gemiddelde passie voor de Eerste Wereldoorlog was de honderdjarige herdenking ervan in de periode 2014-2018 voor mij een ideaal moment om een vakoverstijgend project over de Grote Oorlog te organiseren.

Tom Sas is docent geschiedenis aan het ds. Piersoncollege in 's-Hertogenbosch en secretaris van de Stichting Studiecentrum Eerste Wereldoorlog (SSEW).

In het ruime decennium dat ik als docent actief ben, heb ik de Eerste Wereldoorlog vanuit mijn eigen persoonlijke interesse op verschillende manieren voor het voetlicht proberen te brengen. Naast de nodige lessen in de derde klas, waarin we de twintigste eeuw behandelen, kon ik mijn ei verder kwijt bij het examenonderwerp Ten Oorlog (2007-2009), een eigen ontworpen keuzemodule, het eerste deel van de historische context Duitsland en een jaarlijkse georganiseerde dagtrip naar de Belgische Westhoek. Maar ergens bleef het idee in mijn hoofd rondspoken dat ik er meer uit wilde halen.

Vier jaar geleden heb ik het plan opgevat om in de periode 2014-2018 een vakoverstijgend project over de Eerste Wereldoorlog te organiseren voor leerlingen in atheneum 5. Naast kennis opdoen was mijn doel vooral door de deelname van zoveel mogelijk schoolvakken de leerlingen te laten zien

op welke verschillende vlakken de Eerste Wereldoorlog invloed heeft gehad op de mensen in die tijd, hoe die doorwerkte tot in onze tijd en dat schoolvakken onderling verbonden zijn. Na een presentatie in de afdeling atheneum bovenbouw over de opzet van het project volgde een open uitnodiging aan alle secties binnen de school met de vraag wie er wilde participeren. Twaalf secties reageerden enthousiast waarna de invulling van het project verder vorm kon krijgen. Het idee was om een project van anderhalve dag te organiseren in een conferentieachtige setting, uitgevoerd tijdens een projectweek voorafgaand aan de herfstvakantie. Op de openingsmiddag zouden de leerlingen een inleiding krijgen over het project, gevolgd door een culturele activiteit. De tweede dag zou een afwisseling worden tussen het volgen van workshops gegeven door vakdocenten van de school en het bijwonen van weten-

schappelijke lezingen door WO I-deskundigen. Om het project meer body te geven werd besloten het project te koppelen aan het vak Nederlands. In de weken voorafgaand aan het project werkten leerlingen tijdens een speciaal lesuur in groepen aan een soort pre-profielwerkstuk over een facet van de Eerste Wereldoorlog. Na het project, tot aan de kerstvakantie, verdiepten de leerlingen zich in enkele literaire werken uit de periode 1914-1918.

In de afgelopen drie jaar heeft het project op donderdagmiddag en vrijdag voorafgaand aan de herfstvakantie gedraaid. Na een inleiding over de Grote Oorlog en de doelstellingen van het project, volgde in 2014 de vertoning van de Nederlandse film *Patria*.¹ In 2015 kozen we voor een videoregistratie van de voorstelling *De Grote Oorlog* van Hotel Modern.² In 2016 vertoonden we een compilatie van fragmenten uit de serie *Ten Oorlog*, waarin drie Belgen de frontlijn aflopen van Nieuwpoort naar Gallipoli.³ De gesprekken die ze onderweg voeren, gaan over de strijd van honderd jaar geleden, maar reflecteren ook op de tijd na de oorlog en het nu. Het dagprogramma, de volgende dag, startte met het voordragen van het gedicht *In Flanders Fields* van de Canadese militair-arts John McCrae en enkele historische wetenswaardigheden over het gedicht en zijn schrijver.

In de eerste workshopronde konden de leerlingen kiezen uit vijf workshops. Bij geschiedenis gingen de leerlingen aan de slag met de schuldvraag van de Eerste Wereldoorlog. Na de oorlog waren de overwinnaars duidelijk over de vraag wie er verantwoordelijk was voor deze oorlog: Duitsland! Maar was die conclusie wel juist? Met behulp van het mysterie uit *Actief Historisch Denken* gaven leerlingen antwoord op deze vraag waarna uitwisseling van elkaars visie plaatsvond.⁴

In de workshop van het vak Duits, met als titel

Im Westen nichts neues, onderzochten de leerlingen met verschillende bronnen de menselijkheid van de oorlog. Thema's daarbij waren: De mens achter de vijand – elke soldaat heeft een gezicht, heeft een moeder, is een zoon, is ook een mens. De Grote Oorlog beperkte zich niet tot het front, maar had ook gevolgen voor het dagelijks leven. In de workshop van maatschappijleer namen de leerlingen in groepen een aantal van deze veranderingen onder de loep, zoals voeding, propaganda en vrouwenemancipatie, met aan het einde korte groepspresentaties.

Bij het vak scheikunde stond het gebruik van gifgas en het gasmasker centraal. Er werd stilgestaan bij de werking van het gas, de soorten en de ethische kant van het gebruik. De leerlingen bedachten zelf hoe deze gassen bestreden zouden kunnen worden en ontwierpen een 'gasmasker'. Bij biologie gingen de leerlingen aan de hand van theorie en practica aan de slag met de vraag wat men ten tijde van de Eerste Wereldoorlog wist over bloed en bloedtransfusies.

Na de eerste workshopronde was er een plenaire sessie met een externe spreker, medisch historicus Leo van Bergen. Aan de hand van zijn historisch werk *Zacht en eervol* en zijn prozawerk *Onder Stervenden* hield Van Bergen een indrukwekkende lezing met beeldmateriaal met als thema 'Lijden en sterven in de Eerste Wereldoorlog'.⁵

Grens onder hoogspanning

Ook in de tweede workshopronde waren er vijf workshops. Bij het vak aardrijkskunde keken de leerlingen naar de grens onder hoogspanning tussen Nederland en België. Nederland was neutraal, maar wat betekende dat voor de bevolking in de grensstreek? Hierbij ook aandacht voor verschillende grensversperringen toen en nu. De workshop van Nederlands sloot aan bij de filmvertoning van een dag eerder, *Ten Oorlog*. De leerlingen keken naar enkele van deze fragmenten en analyseerden de betekenis van de Eerste Wereldoorlog honderd jaar later. In de tweede workshop van biologie was er aandacht voor het fenomeen *shellshock*, de behandelwijze daarvan ►

¹ www.patriathetfilm.com.

² www.hotelmodern.nl.

³ www.een.be/ten-oorlog.

⁴ H. Havekes e.a., *Geschiedenis Doordacht*. Actief Historisch Denken 2 (Boxmeer 2005), 58-69.

⁵ L. van Bergen, *Zacht en eervol. Lijden en sterven in de Eerste Wereldoorlog* (Den Haag 1999); L. van Bergen, *Onder Stervenden* (Deventer 2014).

Gasmaskers staan centraal in de workshop van scheikunde. Boven: Druk in de weer met het maken van een gasmasker. Linkerpagina: Leerlingen analyseren de strip van Joe Sacco.

Rechts: Eindresultaten van de workshop van kunstvak.
Onder: Lezing 'Nederland en de Eerste Wereldoorlog'.

en de eigenlijke effecten van de oorlogsvoering op onze genen. Bij Engels analyseerden de leerlingen allereerst enkele *war poems* waarna deze analyses werden gebruikt om een stuk van *Blackadder* onder de loep te nemen, waarmee een verbinding tussen de blik op oorlog en de moderne populaire cultuur werd gecreëerd. In de tweede workshop van geschiedenis verdiepten de leerlingen zich in het leven aan het front, in de loopgraven en tijdens een veldslag door het analyseren van de strip *The Great War*.⁶

In de tweede plenaire lezing met als titel 'Nederland en de Eerste Wereldoorlog. Hoezo, wij waren toch neutraal?', schetste ik de ontwikkelingen in ons eigen land in de periode 1914-1918, met ook aandacht voor de sporen die we in onze eigen stad 's-Hertogenbosch honderd jaar nadien nog steeds aantreffen.

 J. Sacco, *The Great War. July 1, 1916: the first day of the Battle of the Somme* (New York 2013).

Vervolgens was het tijd voor de laatste workshopronde. In de workshop economie onderzochten de leerlingen de impact van de oorlog op de Europese economieën, het ontstaan van een oorlogseconomie en het fenomeen inflatie. In de workshop Frans stonden Franse dichters uit 'la Grande Guerre' centraal. Het eindresultaat was een eigen dichtwerk, geïnspireerd op de *calligrammes* van Apollinaire. Het kanon van Parijs was het onderwerp bij natuurkunde. Dit kanon schoot over ruim honderd kilometer afstand granaten met een diameter van twintig centimeter op de Franse hoofdstad. In de workshop bekeken de leerlingen de baan van het schot en berekenden ze hoe het kanon van Parijs heeft kunnen functioneren. Bij kunstvak gingen de leerlingen na een korte inleiding over modernisme zelf aan de slag om, met de Eerste Wereldoorlog als inspiratie, een eigen modernistisch werk te maken. In de derde workshop geschiedenis stond Versailles 1919 op het programma. Groepen van drie leerlingen vertegenwoordigden een grote mogendheid en onderzochten de onderhandelingen tijdens de conferentie en achterhaalden de verschillende belangen en motieven van de belanghebbenden. Op het eind discussieerde men of in 1919 een andere vrede mogelijk was geweest en hoe de geschiedenis van de twintigste eeuw er dan mogelijk had uitgezien.

Tijdens het project zag ik enthousiaste, betrokken leerlingen en collega's. Door de lezingen, workshops en lunch ontstond er een conferentie sfeer. Leerlingen waardeerden de afwisselende activiteiten en vonden het leerzaam. Het vakoverstijgende doel gehaald? Zoals een leerling op het evaluatieformulier schreef: 'Mooi dat je WO I van verschillende kanten en vanuit verschillende vakken bekijkt.' Doel gehaald. Komend schooljaar weer! ■

